

Asia: VN/15985/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Diabetesliitto kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä.

Diabetesliitto ei kannata esitystä yhdenvertaisuuslain muuttamiseksi ja toimipaikkakohtaisista yhdenvertaisuussuunnitelmista luopumista varhaiskasvatuksessa. Diabetesliiton mielestä yhdenvertaisuussuunnittelun teoreettistakaan heikentämistä ei voi miltään osin eikä millään tasolla kannattaa. Yhdenvertaisuussuunnitelmista luopuminen tarkoittaa suunnitelmallisesta toimipaikkakohtaisesta yhdenvertaisuuden edistämisestä luopumista varhaiskasvatuksessa.

1.6.2023 alkaen varhaiskasvatusta velvoittaa toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). 1.6.2023 voimaan tullut sääntely saattoi varhaiskasvatuksen samalle tasolle yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuuden osalta kuin muut koulutusasteet ja yhtenäisti yhdenvertaisuuden huomioimista eri koulutusasteilla.

Yhdenvertaisuuslaista ehdotetaan kumottavaksi säännökset toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoitteista, sekä kunnan veloitteesta laatia sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatustoiminnan toimijoille yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Huomautamme, että osana nykytilan kuvausta esitysluonnoksessa ei tunnisteta sairauten tai terveydentilaan perustuvaa syrjintää. Syrjintä varhaiskasvatuksessa -luku (2.2.) on hyvin suppea esitys varhaiskasvatuksessa esiintyvistä syrjinnästä eikä huomioi syrjinnän eri perusteita, kuten

syrijintää terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Ainoa valittu näkökulma on rasismi, jota perustellusti kuvataan esiintyvän kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta alkaen.

Esitysluonnoksessa osana nykytilan kuvausta (2.5.) todetaan, että yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain muutosten ollessa voimassa vain lyhyen aikaa ja seurannan puuttuessa ei varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua koskevan sääntelyn tosiasiallisia vaikutuksia ole mahdollista vielä todentaa. Diabetesspesifisti ei ole tiedossa, mikä toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien merkitys käytännön yhdenvertaisuuden edistämässä on ollut. Käytännön tasolla tiedossa kuitenkin on, että diabetesta sairastavien lasten varhaiskasvatukseen liittyy yhdenvertaisuusongelmia, ja Diabetesliitto saa niistä lisääntyvästi palautetta diabetesta sairastavien lasten vanhemmilta.

Diabetesliitolla on tiedossa tilanteita, joissa lapsen oikeus varhaiskasvatukseen suoraan vaarantuu, koska diabetesta sairastavan lapsen välttämättömiä diabetekseen liittyviä hoitotoimia tai niihin liittyviä riittäviä tukitoimia ei järjestetä varhaiskasvatuksen ajaksi. Tilanteissa on kyse joko puuttuvasta henkilöresurssista, henkilöstön osaamisvajasta, hyvinvointialueen terveydenhoidon ja kunnan varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön puutteesta henkilöstön osaamisen parantamiseksi (diabetesta sairastavan lapsen omahoidon tuki vaatii osaamista ja perehtymistä) tai ableistisista asenteista. Diabetesta sairastavien lasten kokemat yhdenvertaisuusongelmat peittyvät usein neutraalilta vaikuttavaan resurssipuheeseen, mikä hämärtää niiden tosiasiallista luonnetta terveydentilaan perustuvana syrjintänä. Lasten vanhemmat kertovat myös asenteellisista ongelmista ja ennakkoluuloista diabetesta sairastavien lasten hoitoon, tarpeisiin ja taitoihin liittyen.

On tärkeää tunnistaa terveydentilaan perustuva syrjintä ja vahvistaa yhdenvertaisuutta edistäviä, terveydentilan huomioivia käytäntöjä niin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kuin varhaiskasvatusta saavien lastenkin kesken. Esimerkiksi sillä, millä tavalla lapsen diabeteksesta tai muusta pitkäaikaissairaudesta kerrotaan lapsiryhmässä, miten lasta kohdellaan ryhmän jäsenenä, otetaanko hänet mukaan normaaliin päivärytmiin ja toimintaan, mukaan lukien retkille ja erityisiin teemapäiviin, toteutetaanko hänen tarvitsemansa hoitotoimet osana normaalia päivärytmiä ja ryhmän toimintaa vai erillisessä tilassa. Nämä ovat kaikki asioita, joilla on merkitystä yhdenvertaisuuden toteutumiseen varhaiskasvatuksessa.

Toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien laatiminen ei esityksen mukaan yksinään ratkaise varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuusongelmia, ja olennaisempaa olisi esityksen mukaan vaikuttaa tietoisuuteen yhdenvertaisuudesta ja toimintatapoihin varhaiskasvatuksen piirissä (2.5.). Kuitenkin toimipaikkakohtainen tarkastelu olisi juuri yksi tehokas keino vaikuttaa tietoisuuteen ja käytännön toimintatapoihin, koska yhdenvertaisuutta toteutetaan ja edistetään juuri toimipaikoissa työskentelevän varhaiskasvatuksen henkilöstön toimesta. Toimipaikkakohtaiset suunnitelmat sisältävät myös suunnitelman toimeenpanon arvioinnin, jolloin käytännössä voidaan seurata ja kehittää yhdenvertaisuuden edistämisen tapoja lasten arjen tasolla.

1.6.2023 voimaan tullutta yhdenvertaisuussuunnitelmavelvoitetta koskevan siirtymäsäännöksen myötä yhdenvertaisuussuunnitelmia ei ole vielä ollut pakko laatia: niiden tulee olla laadittuna viimeistään 1.6.2025. Kokemusta suunnitelmista on siis vähän. Ottamatta huomioon näitä voimassa olevan lainsäädännön vaikutusten arvioinnin haasteita, esityksessä kuitenkin todetaan, että yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisen on arvioitu vievän työaikaa varhaiskasvatuksen toimipaikoissa, joissa on muutoinkin havaittu haasteita esimerkiksi henkilöstöresurssien riittävyyden suhteen (2.5.). Esityksessä tunnustetaan, että sitä laadittaessa ei ole käytössä tutkimustietoa siitä, paljonko käytännössä varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimiseen on käytetty aikaa varhaiskasvatuksen toimipaikoissa (4.2.1., 4.2.4.). Väitetä työajan säästymisestä yhdenvertaisuussuunnitelmista luovuttaessa voi kyseenalaistaa, etenkin, kun otetaan huomioon, että tasa-arvosuunnitelmat tulisi edelleen laatia toimipaikkakohtaisesti.

Yhdymmekin JHL:n lausunnossaan esittämään huomioon siitä, ettei esitys käytännössä vähennä kuntien tehtäviä, vaan ainoastaan heikentää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatua. Esitys ei vaikuttaisi varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien tasa-arvolain mukaisiin velvoitteisiin edistää tasa-arvoa ja laatia toimipaikkakohtainen varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelma. Toimipaikkakohtaiset tasa-arvosuunnitelmat tulisi edelleen laatia, mutta niissä huomioitaisiin erilaisten syrjintäperusteiden sijaan ainoastaan sukupuoli ja muut tasa-arvolain tunnistamat perusteet. Yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain muutoksia valmisteltaessa oletuksena oli, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat tullaan käytännössä laatimaan yhteisinä suunnitelmina, ja tämä lähtökohta on myös Opetushallituksen ohjeiden perusteena varhaiskasvatuksen toiminnalliseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitteluun. Tämä huomioidaan myös esityksessä (2.1.2.). Ei ole johdonmukaista heikentää yhdenvertaisuuden huomioimista toimipaikkatasolla pelkkään sukupuoleen.

Esityksen mukaan laista poistuisi myös velvoite yhdenvertaisuussuunnitteluun yhteistyössä henkilöstön kanssa ja samoin poistuisi velvoite varata lapsille ja heidän huoltajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä. Molemmat ovat nähdäksemme tärkeitä keinoja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tuomme esiin, että huolimatta oikeusministeriön ennakkoviesticistä tulevaan asianomaiseen lausuntopyyntöön liittyen, ei tavanomaista lyhyemmän lausuntoajan sijoittaminen yleiseen lomakauteen ole hyvän hallinnon mukaista. Säädösvalmistelun kuulemisoppaan 1.9 kohdan mukaan säädösehdotuksista pyydettyjen kirjallisten lausuntojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Kuulemisoppaan 1.9 kohdan mukaisesti lausuntoaikaa on aihetta pidentää, jos se muuten ajoittuisi yleiseen lomakauteen. Lausuntoaika on nyt hieman yli neljä viikkoa, osuen kesälomakaudelle.

Tuominen-Lozic Laura
Suomen Diabetesliitto ry